

Avatars, anònims i exiliats

En temps de censura a Veneçuela, Carles Torner es dirigeix a l'escriptora i periodista mexicana Alicia Quiñones a l'Arca de Babel.

Dibuix dels testimonis de les meses electorals que reclamen còpies de les actes electorals al coordinador del centre de votació, a Caracas | © Lavidadenos.com

Barcelona, 28 d'agost de 2024

Estimada Alicia Quiñones,

Ara fa una estona, quan m'has trucat des de Ginebra, m'has dit:

?No ha canviat res des del 2018: la prioritat segueix essent mantenir el vincle amb els col·legues que pateixen a Veneçuela. No podem acceptar de cap manera que ens obliguin a tenir tractes només amb els escriptors de l'exili.

?Gràcies per la feina que fas, Alicia. Segur que te'n sortiràs, et veig molt capaç de recordar els noms de tots i cadascun dels periodistes anònims ?t'he respost, i t'he fet somriure.

Acabàvem de parlar del fet increïble que, per seguir de prop el robatori de les eleccions veneçolanes per part del règim de Maduro, s'hagin multiplicat les anàlisis, els reportatges, les cròniques i fins i tot els poemes anònims. Quan me'ls vas enviar, tot d'una em vaig posar a traduir al català la cançó dels gripaus que de nits tomben les portes de les cases i deixen els nens orfes, una cançoneta que avisa les criatures del greu perill de portar-se bé.

Em va impressionar la crònica que van publicar a *La vida de nos*: la d'una dona que avui fa exactament un mes es va llevar i, amb el marit, van anar tots dos a l'escola on havien estudiat els seus fills. En entrar-hi no podien deixar de recordar els moments quan, anys enrere, deixaven els

infants a la porta i els seguien amb els ulls escales amunt fins a perdre'ls de vista. Però aquell diumenge de fa un mes hi havien anat per tenir cura dels vots: l'un i l'altra eren testimonis a les meses electorals. Tot anà sobre rodes fins que, un cop enllestida la votació i el recompte, un oficial els va dir que no els donarien còpia de l'acta electoral de les seves meses. El marit la va avisar que vigilés: «Negra, la cosa està molt tensa!»

S'hi van enfrontar, i amb ells alguns presidents de mesa, fins que al capdavant van obtenir les còpies. No és poca cosa, per a un moviment democràtic com el de Veneçuela, que s'ha hagut d'organitzar enmig d'una repressió despietada, haver aconseguit de manera massiva les còpies de les actes electorals per fer palès que el resultat donat per bo per les auto-ritats és un robatori. El periodista havia posat, com a títol de la crònica, «S'endugueren a la butxaca una cosa sagrada». Les actes electorals, cosa sagrada, salvífica. Concloïa l'article avisant que ¿per tal de protegir la integritat física dels protagonistes de la història? s'havien omès els detalls que permetessin identificar-los. La protagonista del relat, a qui el marit li deia «negra» i ella li responia «negro», doncs, no ho devien pas ser cap dels dos (i qui l'alertava potser no era tampoc el seu marit). Per això, en comptes de fotografies, hi havia bones il·lustracions de la jornada, entre elles la del moment que l'oficial que coordinava el centre electoral havia volgut fer fora els testimonis de les meses sense donar-los la còpia a què tenien dret.

Tot i que tu eres a Ginebra per fer reunions al Consell de Drets Humans amb representants estatals i amb dirigents d'altres organitzacions, m'has dit que al cap de tres hores, de l'hotel estant, faries una videoconferència amb periodistes i escriptors que són a Caracas i en d'altres ciutats, i amb els seus col·legues a l'exili, per seguir de prop el que estan vivint i poder denunciar els atacs a llibertat d'expressió. El comunicat que vas publicar fa una setmana tenia la força de les xifres: durant la repressió de les protestes, almenys trenta menors de trenta anys han mort pels trets de les forces de seguretat, almenys mil cinc-cents tres persones han estat detingudes arbitràriament ¿tot i que el règim de Maduro afirma, per espantar la població, que són moltes més? entre elles dues-cents dones, cent vint-i-nou adolescents i catorze indígenes. I setze casos de periodistes i activistes dels drets humans a qui se'ls ha cancel·lat el passaport. Molta tortura, i força casos de persones obligades a presenciar la tortura dels seus companys. I «amenaces directes a escriptors, artistes, periodistes i actors culturals per escriure sobre les eleccions, les protestes o la situació de les persones detingudes.» Per això l'anonimat fa taca d'oli.

L'altra tàctica impressionant del periodisme veneçolà, per tal d'evitar la repressió, són els avatars produïts per la intel·ligència artificial: el periodista parla a càmera, ofereix imatges de les manifestacions i dels policies atacant a cavall de les seves motos, s'implica, dona dades, denuncia i se la juga, però la seva figura s'esborra rere els rastres d'un avatar. Són periodistes virtuals. Donar la cara davant la càmera és massa perillós. La Chama i El Pana donen veu a un centenar de periodistes d'una vintena de mitjans, que així aconsegueixen sobreviure i informar gràcies a la màscara de la IA.

Quan tots dos vam anar a Caracas en la missió del PEN Internacional de fa sis anys, ja semblava que era impossible que la situació pogués empitjorar. La degradació era pertot. En la primera cita, una periodista es va excusar d'arribar tard que perquè havia passat hores de cua per rebre la medicació que necessitava per al cor, i no l'havia aconseguit. Al vespre, en tornar a l'hotel, el nostre cotxe ignorava els semàfors vermells i seguia endavant, jugant-se-la amb molta precaució, per por de ser assaltats si ens aturàvem. L'escassetat era palesa en cada plat, al restaurant. Amb Gioconda Belli, que presidia la missió, volíem fer un acte públic al centre de Caracas, però semblava impossible fins que els bons amics d'Espacio Público van empescar-se la manera de fer un acte obert a tothom: una lectura de poemes de la Gioconda i meus en una llibreria. Era plena de gom a gom. Llegíem, la gent preguntava, comentàvem els versos, i cada gest i cada frase tenien un segon sentit, el d'una paraula lliure trasbalsadora: per una estona llarga ens vàrem sentir lliures. L'endemà, als diàlegs a la universitat, tothom tenia alguna història per explicar sobre la censura acadèmica. Vam acumular una llista llarga de confessions de por, d'autocensura, de silenci imposat... Vam saber que les visites dels policies a les cases dels periodistes detinguts eren veritables rituals de saqueig. Els buidaven les cases amb voracitat.

A

D'això fa ja sis anys. Quan ens vam reunir amb una quinzena de col·legues per recrear el PEN de Veneçuela, tot amb l'afany de recolzar internacionalment la seva defensa de la llibertat d'expressió, es respirava un veritable clima de fraternitat i de lluita compartida, fins que una d'ells aixecà la mà per refredar l'ambient:

«Ens cal una estructura de treball molt àgil, que tingui en compte que d'aquí un any la meitat dels que som en aquesta sala (encara que no ho vulguem confessar, o encara que no siguem ni capaços d'imaginar-ho), tots nosaltres, tant si som periodistes com poetes, novel·listes, bloguers o vosaltres els joves dels «artistes sense mordassa»... La meitat de nosaltres haurem deixat el país.

En efecte: l'any següent la presidenta de PEN Venezuela, Milagros Socorro, s'havia exiliat a Europa, i poc després, fugint de la degradació imparable del règim Ortega-Murillo a Nicaragua, la va seguir Gioconda Belli, que presidia el PEN de Nicaragua i la nostra missió a Caracas del 2018. Ara, amb el robatori de les eleccions i la nova onada de violència que comporta, hi haurà encara més fugitius, més emigrants, més exiliats, en un país que s'ha buidat ja d'una quarta part de la seva població.

T'explicaré un secret, Alicia: aquests dies estava llegint el llibre que acaba de publicar Anne Appelbaum. Es titula *Autocracy, Inc.*, que podríem traduir com a *Autocràcia, Societat Anònima*. Hi desenvolupa el que ens digué a la cloenda del nostre congrés fa tres anys: la multinacional de l'autocràcia ofereix impunitat a règims allunyadíssims entre ells però units per la repulsió envers paraules com transparència o democràcia. Cal fugir de la imatge dels règims autocràtics com la d'un tirà envoltat de militars i aïllat del món... No: ara mateix les autocràcies unides creuen que estan guanyant. El subtítol del llibre és explícit: Els dictadors que volen dominar el món. Aquests dies passats, tu em parlaves de periodistes detinguts o desapareguts a Venezuela mentre Appelbaum m'explicava que el règim del president Maduro rep «crèdits de Rússia, que també inverteix en l'indústria petrolera, com també ho fa l'Iran. Una companyia bielorrussa munta tractors a Venezuela. Turquia facilita el comerç veneçolà il·legal de l'or. Fa anys que Cuba forneix assessors i tecnologia de seguretat als seus socis de Caracas. Els canons d'aigua són fets a la Xina, així com els pots de gasos lacrimògens i els escuts emprats per esclafar les protestes.» Les del 2014, les del 2017 i les del 2024, amb el seu reguitzell de morts. I «mentrestant, la internacional del comerç de la droga manté els membres del règim i els seus amics i familiars ben proveïts de Versace i de Chanel.»

T'estava escrivint i m'he aturat a pensar... En aquest moment, des de Ginebra, com a coordinadora del PEN a l'Amèrica Llatina, segur que estàs en plena la videoconferència amb periodistes i escriptors veneçolans. Fa tres hores, i com sempre quan hem dit que per lluitar contra les autocràcies unides caldrà teixir una internacional dels avatars, els anònims i els exiliats! Em miraves des de la pantalla del mòbil, que jo havia posat damunt les pàgines de l'anàlisi implacable de les autocràcies que fa l'Anne Appelbaum, i he pensat que aquella imatge seria d'ara endavant el meu secret: una manera plausible de no perdre ni la lucidesa ni l'esperança.

Recordeu que podeu adquirir la revista aquí i també subscriure-vos-hi AQUÍ.